

Nove vrste kornjaša iz roda *Thaumastocephalus* iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Petra Bregović

Hrvatsko biospeleološko društvo, Zagreb

U 2019. godini opisano je sedam novih vrsta iz roda *Thaumastocephalus* (Hlaváč i sur. 2019). Riječ je o sitnim kornjašima veličine oko 2 mm iz potporodice špiljskih pipalica (Pselaphinae) i porodice kusokrilaca (Staphylinidae). Hrvatski naziv roda je kuglopipalac (Ozimec i sur. 2009), a dolazi od kuglastih nastavaka koje ovi kornjaši imaju na čeljusnim pipalima, po čemu se mogu vrlo lako razlikovati od ostalih pipalica. Rod je prvi puta opisan iz Hrvatske u 2001. godini, tipski lokalitet je jama Mala Birnjača na planini Kozjak (Poggi i sur. 2001), a prve primjerke je sakupio Tonči Rađa 1984. i 1998. godine. Ovi kornjaši su slijepi i potpuno su prilagođeni špiljskim uvjetima (troglobionti). Zanimljivo je da su sve opisane vrste pronađene samo u tipskom lokalitetu, u razdoblju od 2009. do 2017. godine. Iako se i prije 2009. godine skupljao biospeleološki materijal, intenzitet sakupljanja, kao i način sakupljanja, se promijenio posljednjih godina. U svakom slučaju, sakuplja se mnogo detaljnije i pažljivije, što je i rezultiralo pronalaskom novih vrsta. Ovi kornjaši se često nalaze pod kamenjem u mirovanju, od ulaznih pa sve do dubokih dijelova speleoloških objekata, ovisno o vrsti. Kornjaš Bilandžijina kuglopipalica (*T. bilandžijae*) opisana je iz Peći u Čulinovim raljevina (položaj Dugopolje, Split), a ime je dobio po biospeleologinji Heleni

Bilandžiji. Kirinov kuglopipalac (*T. kirini*) opisan je iz Jamice u docima (položaj Rujnice, Desne, Metković) i ime je dobio po speleologu Alenu Kirinu, koji je 2010. godine sakupio prvi primjerak ove vrste. Maršičev kuglopipalac (*T. marsici*) opisan je iz Jame pod Gažnovcem (položaj Maršići, Stilja, Vrgorac) i ime je dobio po lokalnom vodiču do ovog objekta, Bori Maršiću iz zaseoka Maršići u blizini jame. Rujničeva kuglopipalica (*T. rujnicensis*) opisana je iz Bežurove jame (položaj Varda, Rujnica, Desne, Metković) i ime je dobila po lokalitetu Rujnice. Slavkov kuglopipalac (*T. slavkoi*) opisan je iz Jujnovića špilje (položaj Jujnovići, Kozica, Biokovo) i endem je Biokova. Troglavski kuglopipalac (*T. troglavi*) prvi puta je pronađen za vrijeme 1. Biospeleološke ekspedicije - Biokovo 2017. godine (Sudar i sur. 2017) u Bezimenom sistemu (sinonim objekta je Sistem Velika-Velika) i također je endem Biokova. Ime je dobio po vrhu Mali Troglav, koji se nalazi nedaleko ovog sistema. Još je jedna vrsta iz ovog roda opisana iz špilje Dahna (položaj Omerovići, Tomislavgrad) u Bosni i Hercegovini. U budućnosti možemo očekivati još novih vrsta iz ovog roda, budući da su neki opisi već u tijeku od strane drugih autora, dok je dosta materijala ostalo nedeterminirano jer su trenutno sakupljene samo ženke.

- Hlaváč, p., Bregović, p. & Jalžić, b., 2019: Endogean and cavernicolous Coleoptera of the Balkans. XVIII. Strong radiation in caves of the Central Dinarides: seven new species of *Thaumastocephalus* Poggi et al., 2001 (Staphylinidae: Pselaphinae). Zootaxa 4559/1, 90–110.
- Ozimec, r., Bedek, j., Gottstein, s., Jalžić, b., Slapnik, r., Štamol, v., Bilandžija, h., Dražina, t., Kletečki, e., Komerički, a., Lukić, m. & Pavlek, m., 2009: Crvena knjiga špiljske faune Hrvatske. Ministarstvo kulture, Državni Zavod za zaštitu prirode, Zagreb, 1-371.
- Poggi, R., Nonveiller G., Colla, A., Pavičević, D. & T. Rađa, 2001: Thaumastocephalini, a new tribe of Pselaphinae for *Thaumastocephalus folliculipalpus* n. gen., n. sp., an interesting new troglobious species from central Dalmatia (Croatia), (Coleoptera, Staphylinidae, Pselaphinae). Ann. Mus. civ. stor. nat. „Giacomo Doria“ 94, 1-20.
- Sudar, V., Kuharić, N., Bregović, P. & A. Kirin, 2017: Prva biospeleološka ekspedicija - Biokovo 2017 (1st Biospeleological Expedition - Biokovo 2017). Subterranea Croatica 23, 2-20.



Thaumastocephalus troglavi | Foto: Petra Bregović